

PORTRET PESNIKA U DETINJSTVU

Danilo Kiš: RANI JADI, Izdanje Nolit, Beograd, 1970.

U prozi Danila Kiša potvrđuje se jedna istina, o kojoj je nekada pisao Rilke: istina o detinjstvu kao neiscrpnom izvoru poetske imaginacije. Rilke spominje »postojanost ličnosti« pesnika koji se usredsredi na uspomene iz tog osećljivog doba; to je vreme kada nas čitav niz ili sistem naoko beznačajnih utisaka i iskustava određuje za budućnost, oblikuje iznutra ono što ćemo da budemo. U *Ranim jadima* Danila Kiša ostvarena je apoteoza detinjstva pesnika; knjiga koja je preludirana traganjem za uspomenama sagrađena je ne od nađenih uspomena, nego od poezije koja se stvara uz njihovu pomoć. Sasvim je irelevantno u kojoj meri je ova Kišova knjiga građena na stvarnim sećanjima, na elementima autobiografije; u izvesnom smislu, svaka knjiga koja evocira fenomen detinjstva (bilo kojeg, recimo tuđeg detinjstva) nužno je u suštini autobiografska, jer evocira iskustva koja su nezaobilazna. Specifični su samo oblici kroz koje se takva iskustva izražavaju; oblici inače neizbežnih i neizbrisivih otisaka u duhu. Kako je detinjstvo evocirano u *Ranim jadima* izvanredno živo i istinito, ono je u najvećem mogućem stepenu autentično; ono je stvarno, kao pesnikova tvorevina koja nam kroz fragmentiranu povest o detinjstvu malog Andreasa Sama saopštava jedno univerzalno iskustvo.

Rani jadi su komponovani od osamnaest samostalno naslovljenih, atmosferom i pripovedačkom logikom međusobno čvrsto povezanih kratkih proza. Svaki fragment je jedno sećanje — epizoda, utisak, situacija — a u celini se ta sećanja vezuju i zatvaraju u poetski sistem međusobnih odzvuka; u logičan sklad jedne skale emocionalnog iskustva, zazvanog u sećanje i vrednovanog naknadno, a zatim vraćenog u svetlucavi, mirisni, senzualni svet njegovih ishodišta. Na taj način iskustvo dobija značenje ne kroz komentar, nego kroz poetsku rekapitulaciju. Iza sasvim jednostavne naracije, zasićene autentičnom lirikom vrlo čulno, plastično prisutnih slika, stoji jedna vrednovana slojevitost doživljaja i značenja; čitalac se ovoj prozi može da vraća na onaj način, na koji se vraća pesmama — prvo čitanje ne može da celovito iscrpe autorovu komunikaciju (pa makar da čitalac sklapa korice zadovoljan, prijatno uzbuđen). Svet ostvaren u *Ranim jadima* stoji u tananoj i lucidnoj ravnoteži dva u suštini raznorodna, a u konkretnom slučaju tačno usklađena pristupa; Kišu uspeva da kroz čitavi tekst, kroz celinu osamnaest fragmenata sačuva — paralelno — vizuru i emocionalnu logiku svog junaka, dečaka Andreasa Sama, i poetsko-kritički odnos pisca kao selektora važnijeg iskustva, kao valorizatora uspomena. I jedno i drugo provedeno je dosledno. Detinjstvo prihvata i vrednuje svet po svojim zakonima, koji su u *Ranim jadima* sačuvani i potvrđeni; iz vizure malog Andreasa važnost i intenzitet predmeta i pojava ne mogu biti identični sa takozvanim objektivnim svetom odraslih. Detinjstvo glavnog junaka odvija se delom u godinama rata, u eri najintenzivnije tragedije, u susedstvu smrti; tragedija je u kontekstu prisutna, ali kroz oblik i intenzitet dečjeg doživljaja, dečjeg stepenovanja stvari. Tačno izoštreni fokus sećanja otkriva jarke boje detinjstva kao izgubljenog zavičaja jednog u osnovi to-

talnog poverenja u svet — koje u retrospektivi ostaje neokrnjeno, ali menja znak: postaje predmet poezije, postaje istina druge vrste.

Danilo KIŠ je pisac koji u naoko jednostavnu fakturu svoje proze ugrađuje jedno rafinovano bogatstvo precizno iskorišćenih pripovedačkih mogućnosti. Rečenice su mu građene izvanredno pažljivo, tehnikom jednog mikropreciznog usklađivanja reči na reč, a da pri tom pokret tekstovne mase ostaje lak i neusiljen. Tekst je natopljen intenzivnom i intenzivno kontrolisanom lirikom; mestimično koračanje na samoj ivici banalne sentimentalnosti (napor uporediv sa naporom igrača na žici) vodi, vrlo sigurno, u prostor prave poezije. *Rani jadi* su svojevrsan dokaz da se pisac izrazito modernog senzibiliteta može danas izražavati, vrlo uspešno, u lirskim tonalitetima; ta knjiga je i dokaz da kategorije nežnosti mogu svojom afirmacijom izraziti, izreći surovost sveta — a da je pri tom tačnije relativizuju nego, recimo, kategorije nasilja. *Rani jadi* predstavljaju, zajedno sa srodnim (gotovo da kažemo komplementarnim) romanom *Bašta, pepeo*, dosadašnji vrhunac Danila Kiša; vrhunac ostvaren u prostoru najboljih rezultata naše novije proze.